

УДК 33

**INTERNATIONAL TRADE OF UKRAINE: PROBLEMS AND PROSPECTS
МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ****Kononenko L.V./ Кононенко Л.В.***s.e.s., as.prof. / к.е.н., доц.*ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5698-5003>*Kherson State agrarian and economic University,
73006, 23 Stritenska Str., Kherson, Ukraine**Херсонський державний аграрно-економічний університет,
73006, вул. Стрітенська, 23, Херсон, Україна***Nazarova H.B./ Назарова Г. Б.***s.e.s., as.prof. / к.е.н., доц.*ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7401-0402>*Central Ukrainian National Technical University,
25030, 8 Universytetska Ave., Kropyvnytskyi, Ukraine**Центральноукраїнський національний технічний університет,
25030, просп. Університетський, 8, Кропивницький, Україна***Vasyliiev M.V./ Васильєв М.В.***graduate student/аспірант*ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0164-6538>*Central Ukrainian National Technical University,
25030, 8 Universytetska Ave., Kropyvnytskyi, Ukraine**Центральноукраїнський національний технічний університет,
25030, просп. Університетський, 8, Кропивницький, Україна*

Анотація. Стаття присвячена проблемним моментам та перспективам розвитку міжнародної торгівлі України. Досліджено стан міжнародної торгівлі України за 2020 – 2022 роки. Встановлено, що за цей період структура зовнішньої торгівлі була неоптимальною, в частині експорту переважали продукти рослинного походження.

Розглянуто вплив цифрових технологій на міжнародну торгівлю. Зазначено, що міжнародні процеси цифровізації, глобалізації і інтеграції відкривають для підприємств малого та середнього бізнесу, як нові можливості, так і ставлять задачі, на які не існує готового рішення.

Ключові слова: глобалізація, інтернаціоналізація, цифровізація, блокчейн, малі і середні підприємства, продукція рослинництва

Процеси глобалізації і цифровізації, формування Суспільства 5.0 обумовлюють перманентні кардинальні зміни світової економіки, спричиняють суттєвий вплив на міжнародну торгівлю, яка є однією з найстаріших форм міжнародного співробітництва. Не зважаючи на появу нових форм міжнародної співпраці та досить швидке зростання існуючих, торгівля є і залишається наймасштабнішою з них.

Система міжнародної торгівлі є складною, динамічною і відкритою. З одного боку, вона «досить динамічно реагує на події, які відбуваються у тих чи інших регіонах світу, а з іншого – саме міжнародна торгівля чинить суттєвий вплив на внутрішні процеси, що відбуваються у національних економіках» [6]. У звіті Thomson Reuters Institute щодо світової торгівлі у 2022 р. зазначається, що торгова війна між Сполученими Штатами та Китаєм, тарифи, санкції, інфляція, політична нестабільність, вторгнення росії в Україну та Brexit

спричиняють суттєвий вплив як на сучасний стан світової торгівлі, так і на перспективи її розвитку [7].

Сьогодні міжнародна торгівля України має суттєвий вплив для інших країн світу. Це пов'язано із тим, що хоча питома вага України у світовому експорті товарів становить лише 0,3% [9], це здебільшого експорт продовольства і порушення у його постачанні на світові ринки, що викликані російською агресією, можуть спровокувати світову продовольчу кризу [6].

В цілому структура зовнішньої торгівлі України потребує оптимізації. Так, за останні три роки структура зовнішньої торгівлі України залишається неоптимальною, що позначається як на якості споживання, так і на ефективності виробництва в державі (табл. 1).

Таблиця 1 - Структура та динаміка зовнішньої торгівлі України за 2020-2022 рр., тис. дол. США

Код і назва товарів згідно з УКТ ЗЕД	Експорт			Імпорт		
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Усього	49191824,5	68072328,8	44148774,6	54336136,7	72843126,6	55273492,5
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	1188164,7	1345194,8	1472435,5	1258069,2	1594007,5	1174848,8
II. Продукти рослинного походження	11883238,0	15538028,4	13478480,9	1989254,2	2130534,2	1926622,1
III. Жири та олії тваринного або рослинного походження	5746921,7	7037234,2	5949360,7	280378,5	444037,8	293881,0
IV. Готові харчові продукти	3361028,2	3788474,9	2496966,0	2970635,4	3578388,6	2554735,0
V. Мінеральні продукти	5331642,8	8414372,7	4323469,3	8633264,9	14968772,0	13112098,6
VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	2020105,1	2815603,7	1287184,2	7333672,6	9742952,9	6302747,3
VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	682674,9	1104189,8	470206,4	3403842,7	4816743,9	3247150,3
VIII. Шкури необроблені, шкіра вичинена	134656,7	165539,7	104482,9	242977,1	300241,8	240494,2
IX. Деревина і вироби з деревини	1411557,3	2005802,9	1885422,0	315573,4	442071,2	197576,6
X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	403041,5	534033,5	277514,1	1099053,3	1112400,8	760245,1
XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби	778247,7	864984,6	671545,0	2291123,0	2661509,8	2482989,1
XII. Взуття, головні убори, парасольки	165474,4	189860,9	175073,2	435971,0	576345,9	570744,7
XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу	443248,6	568403,9	300657,0	741514,7	944312,1	659019,0
XIV. Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння	114389,0	128546,7	40989,1	162584,7	219183,2	70187,8
XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	9029989,2	15990999,1	6004098,5	3129317,4	4372529,3	2590689,1

Код і назва товарів згідно з УКТ ЗЕД	Експорт			Імпорт		
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	4486636,6	5260165,9	3735990,3	11552754,1	14205993,3	9181622,5
XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плаваючі засоби	115943,2	676435,9	359418,2	5506697,1	7572383,8	5629841,0
XVIII. Прилади та апарати оптичні, фотографічні	162611,6	170955,1	121538,2	1272711,6	1519783,2	1172074,3
XIX. Музичні інструменти	422,8	356,1	664,7	12048,4	16254,5	8095,2
XX. Різні промислові товари	1000840,1	1249974,3	972465,3	1263633,1	1343319,0	713212,8
XXI. Твори мистецтва	558,0	2671,4	1113,3	3997,7	6586,6	478,3
XXII. Товари, придбані в портах	1758,5	1685,8	737,0	90809,5	126215,9	69155,2

У структурі експорту України за останні три роки біля половини загального обсягу склали перші чотири групи товарів (2020 р. – 45,09 %; 2021 р. – 40,71%; 2022 р. – 53,00%). Найбільша питома вага експорту України за цей період припадала на продукти рослинного походження (2020 р. – 24,16%; 2021 р. – 22,83%; 2022 р. – 30,53%). Тобто, у 2022 році у порівнянні із 2021 роком відбулось збільшення експорту продуктів рослинного походження. При цьому, згідно із статистичними даними, починаючи з 2022 року ситуація значно погіршилася, що пов'язано із повномасштабними військовими діями (рис. 1., 2). Так, у січні 2023 р. експорт товарів становив 3131,5 млн.дол. США, або 52,1% порівняно із січнем 2022 р., імпорт – 5042,1 млн.дол., або відповідно 81,4%. Негативне сальдо складало 1910,6 млн.дол.. Коефіцієнт покриття експортом імпорту становив 0,62 [8].

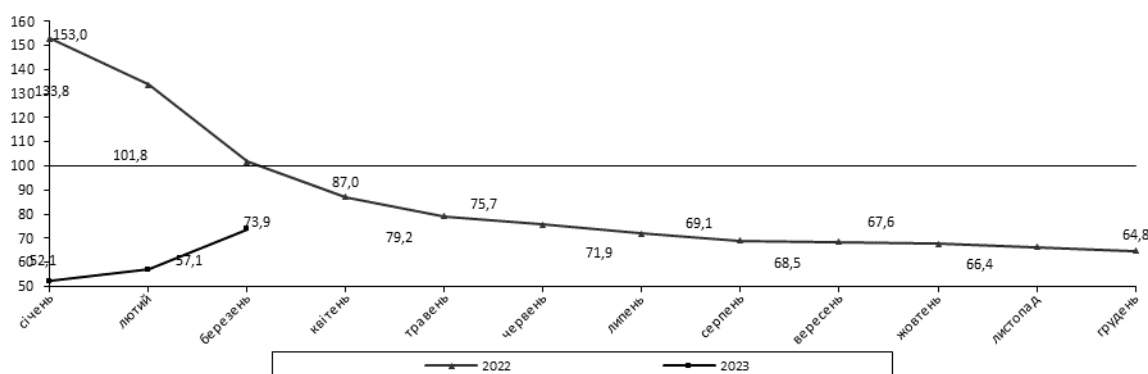

Рис. 1. Темпи зниження (зростання) експорту товарів Україною у 2023 році (у % до відповідного періоду попереднього року, наростаючим підсумком) [8].

Орієнтація України на експорт продовольства робить Україну цінним партнером на міжнародному ринку, що пов'язано із стратегічним значенням продовольства. Процеси інтернаціоналізації і глобалізації обумовлюють створення загальносвітової агро-продовольчої системи, яка, відповідно,

складається із підсистем:

- промисловість (створює засоби виробництва);
- сільське господарство (виробляє сировину для продовольства);
- переробка та реалізація сільськогосподарської сировини та продукції.

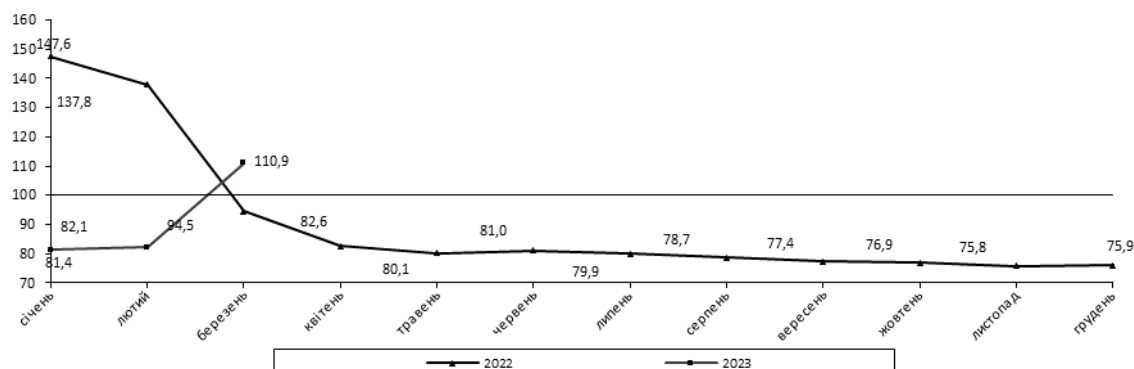

Рис. 2. Темпи зниження (зростання) імпорту товарів Україною у 2023 році (у % до відповідного періоду попереднього року, наростаючим підсумком) [8].

Україна, як і інші країни світу, сьогодні працює в умовах перманентної трансформації форм міжнародного бізнесу, яка обумовлена тим, що:

- ✓ глобалізація призводить до універсалізації та становлення єдиних світових структур, зв'язків і відносин між соціально-економічними системами;
- ✓ інтенсифікація процесів інтернаціоналізації (тобто розвиток стійких економічних взаємозв'язків між країнами) призводить до підвищення взаємозалежності між країнами шляхом збільшення руху капіталів, товарів, робочої сили;
- ✓ цифрові інновації призводять до появи нових технологій, науково-дослідних розробок, інформатизації, широкого розповсюдження мережі Інтернет [4].

Крім того, інноваційні цифрові досягнення створюють нові можливості для підприємств малого та середнього бізнесу щодо участі у міжнародній підприємницькій діяльності, виникають різні контрактні форми бізнесу міжнародних компаній, які передбачають субпідрядні угоди щодо постачання продукції і послуг, угоди про спільне виробництво, маркетингову, рекламну та науково-дослідницьку діяльність, управлінські, лізингові, консультаційні тощо.

Важливість підприємств малого та середнього бізнесу для економіки країн обумовлена тим, що вони становлять переважну більшість суб'єктів підприємництва, є основним джерелом створення робочих місць і самозайнятості населення. Трансформаційні процеси, що обумовлені цифровізацією настільки суттєві, що аналітики Глобального центру цифрової трансформації бізнесу (Global Center for Digital Business Transformation) швейцарського Інституту розвитку менеджменту IMD і компанії Cisco публікують звіти про стан світової економіки з використанням образу цифрового вихору, у якій, як у воронку, затягується галузь за галуззю, зникають

деякі види бізнесу, з'являються нові. [3]. Відповідно, міжнародні процеси цифровізації, глобалізації і інтеграції відкривають для підприємств малого та середнього бізнесу, як нові можливості, так і ставлять задачі, на які не існує готового рішення.

Сьогодні цифровізація міжнародних відносин впливає на державну зовнішньоекономічну політику країн [1]. Так, країни Великої Сімки (G7) до одного з основних принципів міжнародної торгівлі відносять саме цифровізацію торговельних систем. Застосування інноваційних цифрових технологій покликано спростити ведення торгівлі [10]. Так, сучасна міжнародна торгівля пов'язана з обміном значних обсягів інформації (митні декларації, коносаменти, акредитиви, сертифікати походження тощо), які потребують оперативного опрацювання. Використання цифрових технологій дозволяє значно прискорити швидкість проходження адміністративних зовнішньоторговельних процедур і мінімізує витрачання ресурсів суб'єктів господарювання [2]. Так, в Україні з 2018 року запроваджено механізм «єдиного вікна», застосування якого повинно було сприяти прогресу в імplementації міжнародних стандартів щодо оптимізації торгівлі. Проте, його практична реалізація зіткнулась із необхідністю вирішення низки організаційних і правових проблем.

Одним із шляхів оптимізації міжнародної торгівлі Камишанський В. І. бачить у використанні технології блокчейн. Він зазначає, що «цифровізація міжнародної торгівлі шляхом упровадження технології блокчейн відкриває можливості для оптимізації адміністративних торговельних процедур і стимулювання зовнішньої торгівлі, зокрема, створює підстави модернізувати й оптимізувати роботу «єдиних вікон» (наприклад, сертифікації і митного оформлення); транскордонний обмін даними між державними установами чи органами влади і суб'єктами господарювання; систему проведення платежів тощо» [2].

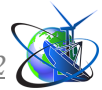
Міжнародна інтеграція та кооперація підприємств малого та середнього бізнесу повинна бути пріоритетною, тому що створює передумови для зростання глобальної конкурентоспроможності економіки, економічного зростання та інноваційного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Гудіма Т.С., Малолітнева В.К., Камишанський В.І. Стратегічне планування зовнішньоекономічної політики в умовах цифровізації: досвід Фінляндії та перспективи для України. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 10. С. 251—255. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-10/60> (дата звернення: 15.05.2023).

2. Камишанський В. І. Правові аспекти цифровізації міжнародної торгівлі шляхом упровадження технології блокчейн (досвід для України) Економіка та право. 2022. № 4. С. 31-42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/espr_2022_4_6 (дата звернення: 18.05.2023).

3. Кононенко Л.В., Назарова Г.Б., Куц В.І. Трансформація форм бухгалтерського обліку в умовах розвитку digital-технологій. Економічний

простір. 2021. № 168. С. 132–137
URL: <http://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/869> (дата звернення: 19.05.2023).

4. Кононенко Л. В., Назарова Г.Б., Шишкіна Т.М. Трансформування міжнародної торгівлі в умовах глобалізації і цифровізації економіки. Наука і техніка сьогодні. 2022. № 5 (5). С. 110-121. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-5\(5\)-110-121](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-5(5)-110-121) (дата звернення: 17.05.2023).

5. Кульганік О. М. Сучасні процеси міжнародної торгівлі України в умовах глобалізації. Ефективна економіка. 2019. № 10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2019_10_52 (дата звернення: 17.05.2023).

6. Магдич А. С., Кузьмінов С. В. Структурні зрушення у міжнародній торгівлі світових лідерів. Європейський вектор економічного розвитку. 2022. № 2. С. 62–75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ever_2022_2_7 (дата звернення: 17.05.2023).

7. Global Trade Report 2022. Thomson Reuters Institute. URL: <https://www.thomsonreuters.com/en/reports/global-trade-report-2022.html> (дата звернення: 17.05.2023).

8. State Statistics Service of Ukraine. (2022). URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>. (дата звернення: 18.05.2023).

9. WTO STATS. URL: <https://stats.wto.org/> (дата звернення: 17.05.2023).

10. G7 Trade Ministers' Digital Trade Principles. The Digital Trade Principles agreed by the G7 countries at the G7 Trade Track on 22 October 2021. UK Government. URL: <https://www.gov.uk/government/news/g7-trade-ministers-digitaltrade-principles> (дата звернення: 12.05.2023).

Abstract. *The article is devoted to the problematic issues and prospects for the development of Ukraine's international trade. The state of Ukraine's international trade in 2020-2022 is analyzed. It is established that during this period the structure of foreign trade was suboptimal, with exports being dominated by products of plant origin.*

The impact of digital technologies on international trade is considered. It is noted that the international processes of digitalization, globalization and integration open up both new opportunities for small and medium-sized businesses and pose challenges for which there is no ready-made solution.

Keywords: *globalization, internationalization, digitalization, blockchain, small and medium-sized enterprises, crop production*

Стаття надіслана: 13.06.2023 р.

© Кононенко Л.В., Назарова Г.Б., Васильєв М.В.